XIII ғасырдың I жартыжылдығында қазақ даласы көшпелі тайпалардың шапқыншылығына ұшырады. Жаулаушылар бұл жерде жаппай террор және күш қолданып, барлық облысты қаңыратып, қалаларды қиратты. Араб және парсы тарихи шығармаларында әр түрлі елдегі 30 шақты қалардың тұрғындарының барлығы өлтірілгендігі туралы айтылады. Олардың қатарына 3 оңтүстік Қазақстан қалалары кіреді: Отырар, Сығанақ, Ашнас.

Әңгіме қай шапқыншылық туралы?

Сабақтың мақсаты: монғол мемлекетінің құрылуы туралы, монғолдардың Орта Азия мен Қазақстанды жаулап алуы жайында білу.

Сабақтың міндеті:

- **Білімділік :** оқушыларға монғол мемлекетінің құрылымы туралы ақпарат беріп, Шыңғысхан туралы жақынырақ білу.
- **Тәрбиелілік :** азаматтыққа, патриотизмге тәрбиелеу, өз елінің тарихына деген оқушылардың қызығушылығын арттыру.
- **Дамытушылық :** оқушылырдың танымдық белсенділігін арттыру, ойлау қызметін белсендіру, фактілер келтіріп, талдау білігін логикалық өрлету.

Моңғол мемлекетінің территориясы

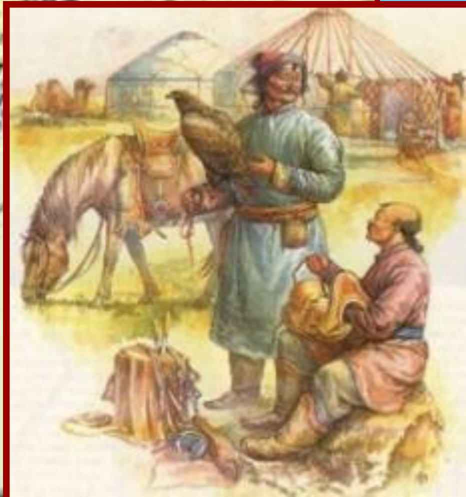

XI–XII *ғғ моңғол тайпалары қазіргі Моңғолияның шығыс бөлігіндегі Керулен мен Онон өзені бойындағы даланы мекен еткен.Олардың батыстағы көршілері –* ***керейттер****,* *батыста Алтай тауының етегінде –* ***наймандар,*** *солтүстікте Байкал көлінің маңында –* ***меркіттер,*** *оңтүстікте –* ***татарлар.***

Монғолия табиғаты

Монғол даласының типтік ландшафы

Монғолдардың басты шаруашылығы қандай болды?

Монғол даласының жануарлар әлемі

Джейран

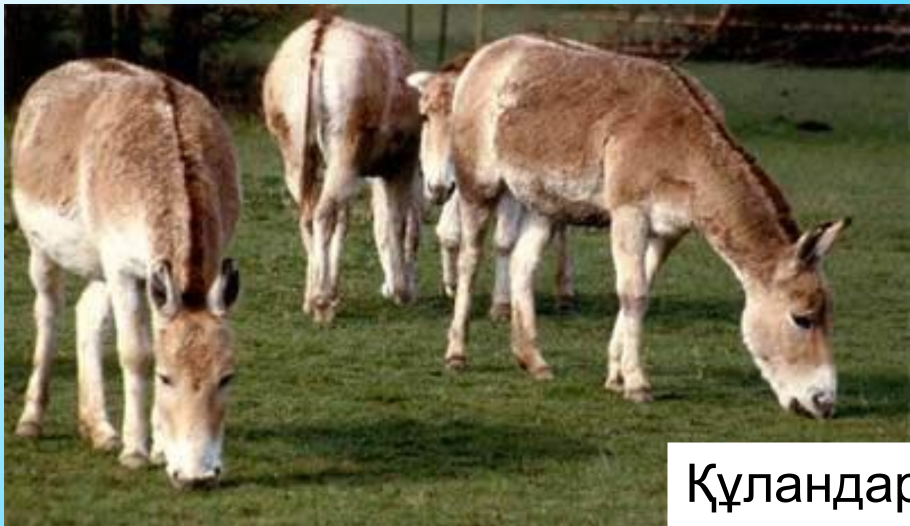

Құландар

Монғолдар өмірінен қысқаша ақпарат

1. Монғолдардың басты шаруашылығы – **көшпелі мал шаруашылығы мен аңшылық.**
2. Олар **жылқы** мен **кой** өсірген.
3. **Киіз үйде** өмір сүрген.
4. Басты азығы– **ет** пен **қымыз** (кобылье молоко).
5. Монғолдардың басты байлығы - **мал** мен **жайылым.**

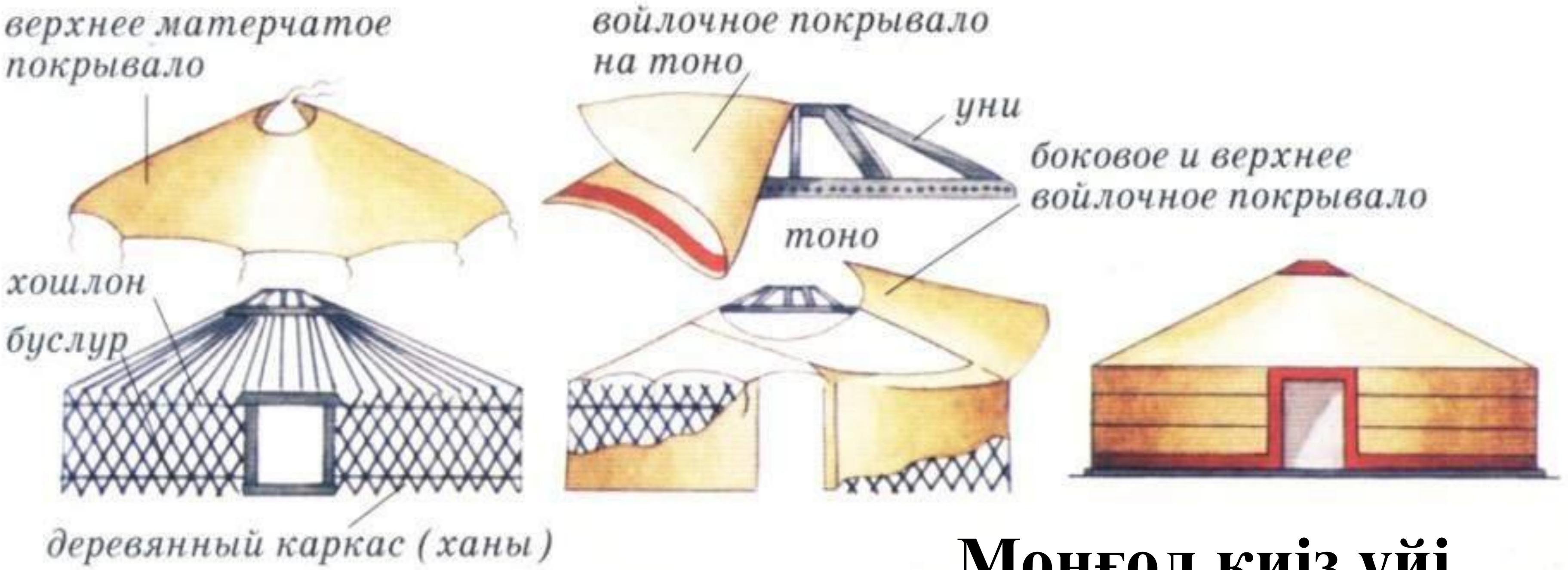

Монғол киіз үйі

Әрбір монғол **бақташы, аңшы** және **жауынгер** болған, 3 жасынан атқа қонған, 10 жасынан садақ, найза ұстап, арқан тарта білген.

Қазіргі монғол аңшысы.

Тұлғаны таны

1155 жылы бала Темучин дүниеге келді. Кейін ол Шыңғыс хан есімімен танымал болды.
Әкесі – Есугей баһадүр, қият руынан, анасы – олқұн руынан шыққан.

Монғол мемлекетінің саяси құрылысы

Ұлы хан

Шыңғысхан ұрпақтары

Ережелер мен құқықтар жинағы «Жасақ»

Мемлекет басшысы ретінде әскери заң шығаруға және әкімшілік билік жүргізуге құқылы

Құрылтай

Монғол империясының саяси өмірінде Шыңғыс ұрпақтарының жалпы империялық жиналысы. Жоғарғы орган, онда әскери мәселелер мен ішкі саясат, Шыңғыс ұрпақтары арасында өлкелерді бөлу мәселесі шешілді. Жиналыс көктемде шақырылды.

1259 жылы Мөңке қаған өлгеннен кейін жалпымонғолдық құрылтайлар шақыру тоқтатылды. Құрылтайдың орнына **ақсүйектер кеңесі** шақырылды. **«Кеңес»** сөзінің 2-ші мағынасы **«той»** дегенді білдіреді. «Тойға» Шыңғысхан ұрпақтары, әскербасылар, билеушілер мен есімі әйгілі әйелдер қатысты. 1269 жылы осындай басқосу Талас өңірінде өтті.

Монғол мемлекетінің саяси құрылысы

Ұлы хан

тек ең батыл, тәжірибелі жауынгер бола алды.

Ережелер мен құқықтар жинағы «Жасақ»

Мемлекет басшысы ретінде әскери заң шығаруға және әкімшілік билік жүргізуге құқылы

Құрылтай

Монғол империясының саяси өмірінде Шыңғыс ұрпақтарының жалпы империялық жиналысы. Жоғарғы орган, онда әскери мәселелер мен ішкі саясат, Шыңғыс ұрпақтары арасында өлкелерді бөлу мәселесі шешілді. Жиналыс көктемде шақырылды.

құрылтай империя әміршісінің билігін шектеді.

1259 жылы Шыңғысхан өлгеннен кейін жалпымонғолдық құрылтайлар шақыру тоқтатылды. Құрылтайдың орнына **ақсүйектер кеңесі** шақырылды. **«Кеңес»** сөзінің 2-ші мағынасы **«той»** дегенді білдіреді. «Тойға» Шыңғысхан ұрпақтары, әскербасылар, билеушілер мен есімі әйгілі әйелдер қатысты. 1269 жылы осындай басқосу Талас өңірінде өтті.

Шыңғысхан реформалары

Мемлекеттің басты заңы – «Жасақ»

1- ші бөлім

Шыңғысханның өзі айтқан нақыл сөздер мен ел басқарудағы басты мәселелер жөніндегі шешімдерден тұрды.

2- ші бөлім

әскери, азаматтық істерді орындаудағы заңдар мен оларды орындамағандарды жазалау ережелерінен тұрды.

Шыңғысхан реформалары.

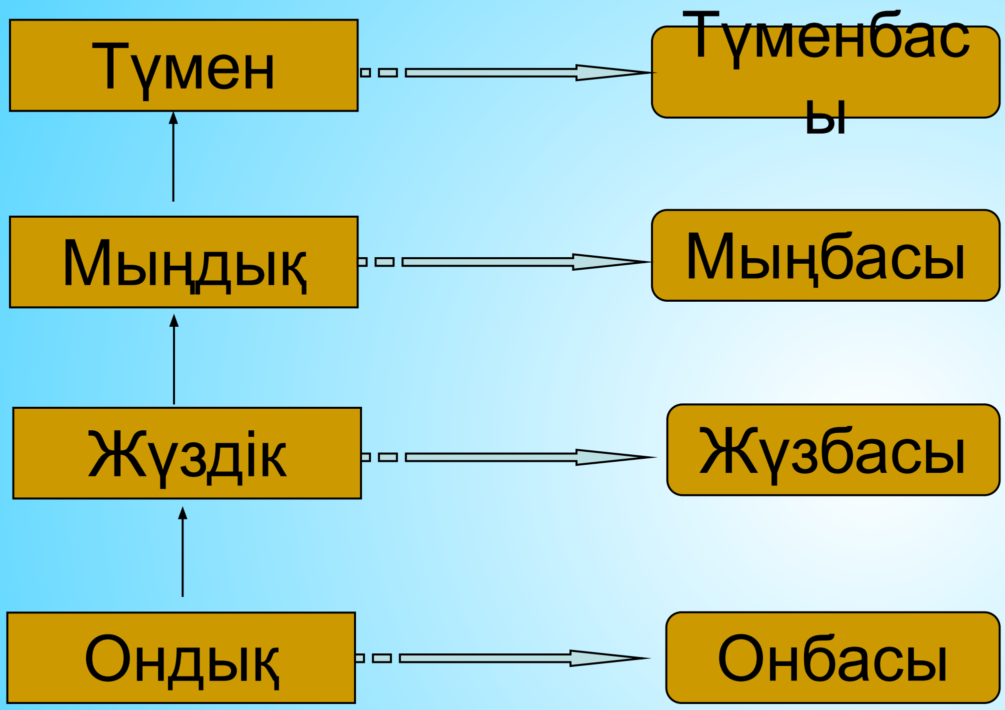

Әрбір монғол тек қана соғыс кезінде емес жай өмірде де ондықпен бірге жүретін болған

Шыңғысханның Қазақстан, Орта Азия, Кавказ жерін жаулап алуы

КИРГИЗЫ
оз. Байкал
Амур
Обь
Енисей
Иртыш
МЕРКИТЫ
МОНГОЛЫ
ОЙРАТЫ
КИПЧАКИ
оз. Балхаш
Орхон
Керулен
ТАЙШУТЫ
Сунгари
КАНЛЫ
УАКИ
(ОЛХУНУТЫ)
КОНЫРАТЫ
(УНГАРИТЫ)
Тарим
ТИБЕТЦЫ
Оз. Кухунор
Хуанхэ
Янцзы
Брахмапутра

1203-1206 жж.

Моңғолдардың Қазақстанды жаулап алуы

1218 ж.	**Жетісу жеріне еніп, Отырарға сауда керуенін аттандырады.**
1219 ж.	150 мың әскер Ертіс, Сырдарияға аттанады. Отырарды қоршау.
1220 ж.	Отырардың жау қолына көшуі
1219-1220 жж.	Сыр бойындағы қалалардың толығымен моңғолдарға бағынуы
1219-1224 жж.	Қазақстан мен Орта Азияны моңғолдар толық жаулап алды.

Reflections on History

Сұрақтар:

1. ***Сыр бойындағы қалалардың толығымен монғолдарға бағынуы***
2. ***Қазақстан мен Орта Азияны монғолдар толық жаулап алды?***
3. ***Отырар қаласын қорғаушылардың ерлігі туралы не білесіңдер?***
4. ***Жетісу жеріне еніп, Отырарға сауда керуенін аттандырады?***
5. ***Отырардың жау қолына көшуі ?***

Шыңғысханның ендігі жорықтары

Шыңғыс хан Орта Азияны жаулаған соң, Ауғаныстан, Солт. Үндістан, Солт. Иран мен Кавказ жерін жаулап алды.

1223 ж. монғолдар Калка өзеніне шықты.

ТУНГУСТАР (ЭВЕНКИЛЕР)
ЕНИСЕЙ ҚЫРҒЫЗДАРЫ
БУРЯТТАР
МЕРКИТТЕТ
ТАТАР
КЕРЕЙЛЕР
Қарақорым
(1260 ж. бастап астана)
ҚИМАҚТАР
ҚЫПШАҚТАР
НАЙМАНДАР
ҚИДАНДАР
ҚЫТАЙ
ОРЫС КНЯЗЬДІКТЕРІ
Новгород
Псков
Ярославль
Москва
Владимир
Козельск
Рязань
Киев
Болгар
Сарай
Судак
Константинополь
Трапезунд
Дербент
Ани
Шемаха
Гянджа
Тебриз
Дамаск
Иерусалим
Айн Джалут
Бағдад
Султания
Кум
Жент
Үргеніш
Отырар
Шаш
Бұхара
Самарқан
Мерв
Нишапур
Балх
Герат
Кабул
Пешавар
Кандагар
Лахор
Мұльтан
Дели
Ыстықкөл
Зайсан к.
Балқаш к.
Нинся
Сиань
Чэнду
Лхаса
Дали
БИРМА
БЕНГАЛ
ПЕГУ
ХОРЕЗМШАХТАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТІ
1202 ж.
1204 ж.
1207-1226 жж.
1211-1215 жж.
1219 ж.
1221 ж.
1221
1223
1232
1236
1237 ж.
1238
1240 ж.
1261
Шыңғысханның ұлдары мен қолбасшыларының жорықтары
Батый хан мен оның қолбасшыларының жорықтары
Моңғол шапқыншылығын тоқтатқан Бейбарыс сұлтан жорықтары
1226 жылы Шыңғысхан Таңғұт патшалығына жорық жасап, оны жаулап алды.

1227 жылы 72 жастағы Шыңғысхан аңға шығып, жылқыдан құлап,мертігіп, кейін қаза тапты..

Монғол империясын оның ұлы Үгедей басқарып қалды.

«Балық қаңқасы»

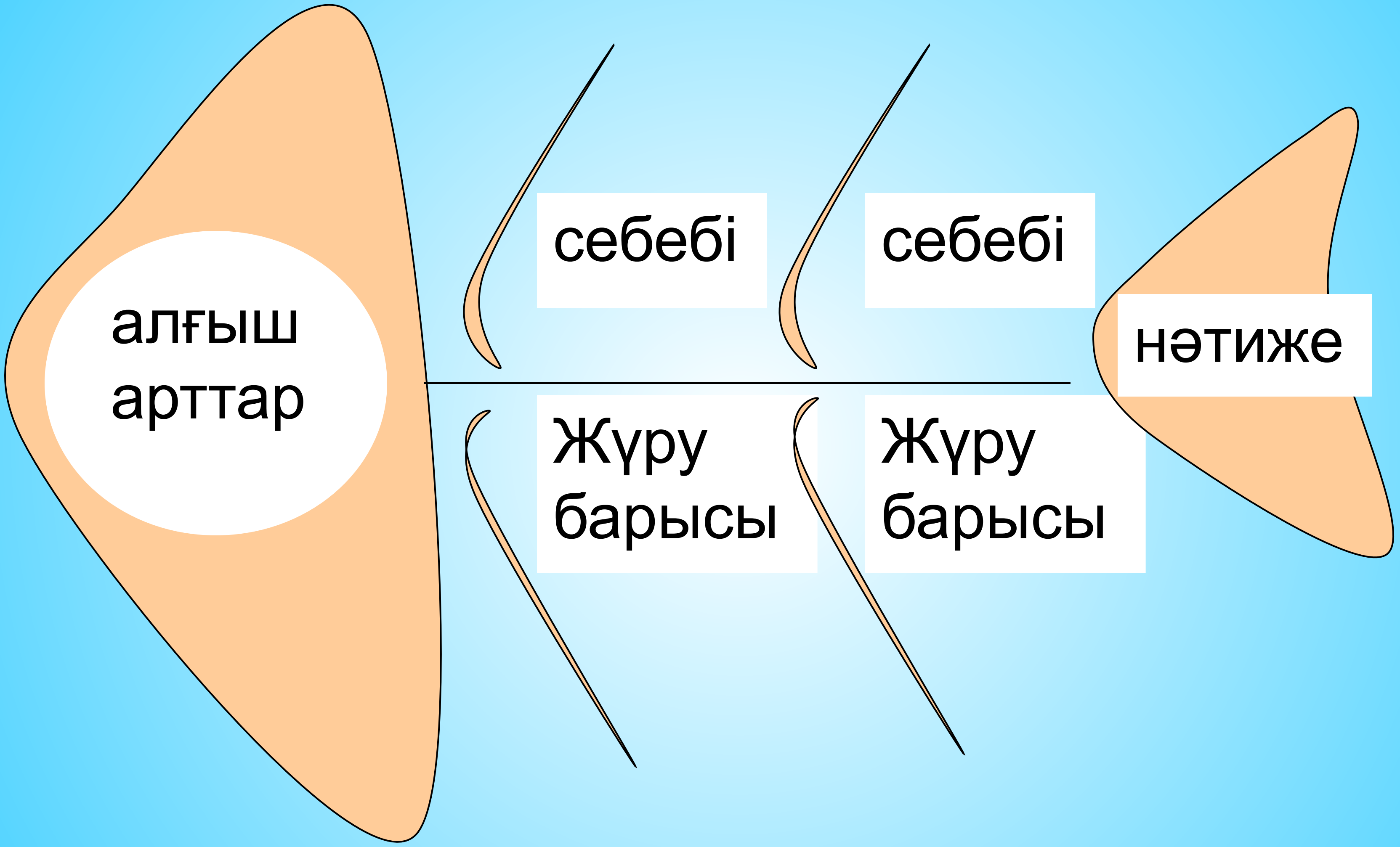

1. үй тапсырмасы
2. Эстетика
3. топтың белсенділігі

Сөзжұмбақты шеш.

1. Шыңғысханның шын есімі?

2.Орта Азиядағы ірі мемлекет?

3. Монғолияда құрылтай қай өзеннің жағалауында өткен?

4.Монғол империясын Шыңғысханнан кейін басқарып қалған ханның ұлы кім?

5. 6 ай жауға алынбаған Қазақстан қаласы?

6. Қай өзеннің бойында орыс – қыпшақ әскерлері монғол – татар әскерлерімен кездесті?

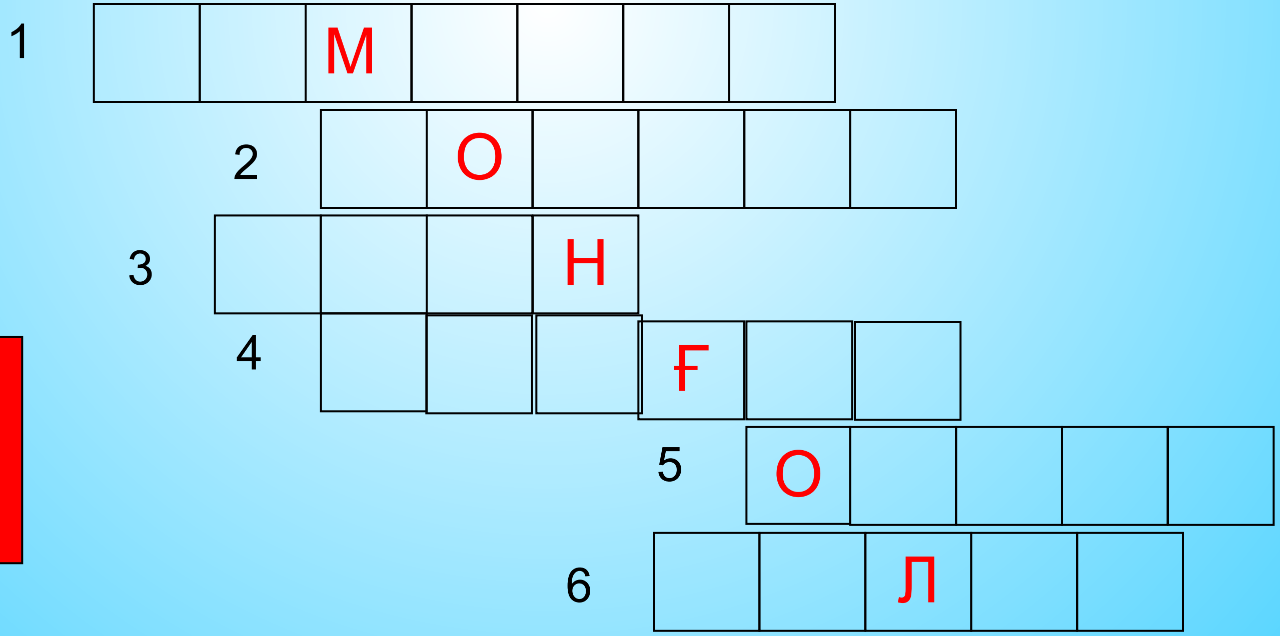

Үй тапсырмасы § 36

Монғол – татар шапқыншылығы.

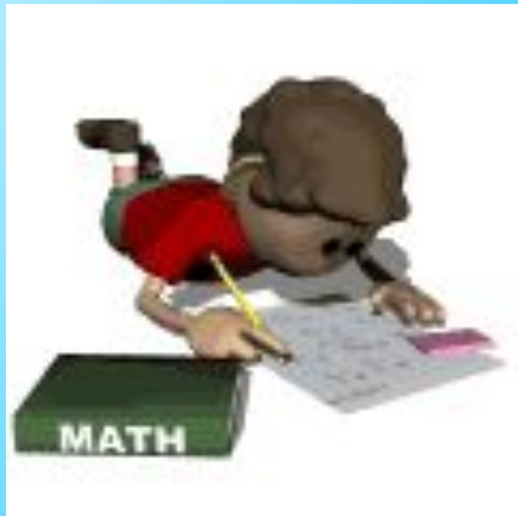

Сабақ сіздерге ұнады ма? Несімен қызықты, есте сақтарлықтай, ерекше?

Какой урок мы вынесем из этого урока?

Мен сабақта кім болдым?

- «тыңдаушы»
- «ойшыл»
- «қатысушы»
- «зерігуші»